

1396

Biblioteca
Semănătorul

Emil Isăc

Ardealule,
Ardealule
bătrân

Editura
Librăriei diec.
Arad.

Biblioteca Semănătorul

Bibliotecă de popularizare literară și științifică.

Numărul 40 fileri.

Au apărut :

- Nr. 1. *Alexandru Ciura* : Frații schițe din războiu.
Nr. 2. *Victor Stanciu* : Cuib de rândunică și alte schițe de popularizare științifică.
Nr. 3. *Ion Agârbiceanu* : Din viața preotească schițe.
Nr. 4. *Dr. Ioan Lupaș* : Din trecutul ziaristicii românești.
Nr. 5. *Dr. Ion Mateiu* : Școală și educație pagini ardelenesti.
Nr. 6. *Al. S. Iorga* : La chestiunea industriei noastre.
Nr. 7. *Ion Clopoșel* : Însemnări pe răboj.
Nr. 8. *Ion Barac* : Pitelea Gâscariu sau Paradigma leneșului, mult curioasă și în stihuri alcătuită.
Nr. 9—10. *Mihail Gașpar* : Izrael roman.
Nr. 11. *Victor Stanciu* : Plantele de leac.
Nr. 12. *Emil Isac* : Ardealule, Ardealule bătrân.
Nr. 13. *Grazia Delledda* : La stână și Ispita schițe trad. de *C. Mușlea*.
Nr. 14. *I. Băilă* : Însurăm pe Victor și Pe povârniș.
Nr. 15. *Dr. Ioan Lupaș* : Luptători pentru lumină.

Pentru tot ce privește „Biblioteca Sămănătorul“ a se adresa **Librăriei diecezane din Arad.**

Emil Isac.

Ardealule,
Ardealule
bătrân.

„BIBLIOTECA SEMĂPĂTORULI“.

EDITURA BIBLIOTECII DIECEZANE ARAD.

1916.

821.135.1-3

821.135.1-32

I-81

Consiliul Județean Cluj,
Biblioteca Județeană
"Octavian Goga"

921932Q

-34

Tiparul Tipografiei diecezane Brad.

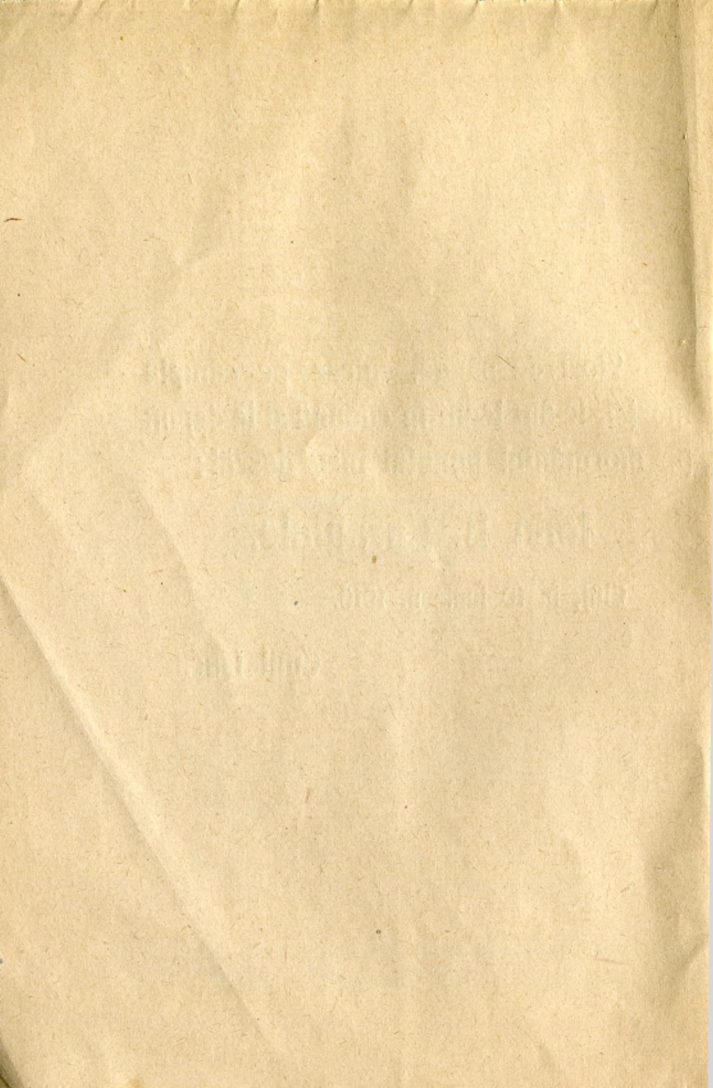
EI/1-81

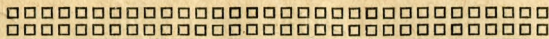
Flori de sânge, culese pe câmpia
morței, le-am legat în cunună și le depun
pe mormântul bunului meu dascăl:

Ioan L. Caragiale.

Cluj, la 10 iunie n. 1916.

Emil Isac.

Răsfoind Testamentul nou.

*Dumnezeule, te-am uitat de atâtea ori!
Și n-a fost vina mea. Viața este vârtoarea
în care te înnece, dacă nu ai credință în
puterea brațelor și a sufletului. Dacă nu te
chiamă un cântec, dacă nu te înalță o rază
de soare și dacă nu te cutremuri de fiorul
unui codru — dacă gura caută pătimește o
altă gură ca să stingă într-o sărutare
idealul unei vieți întregi, ce viitor te poate
aștepta?... Dumnezeule, pe tine trebuie să
te regăsesc în melodia tinereții mele, în
plânsul mărilor și în suspinul unui ciocârlie,
tu ești plutirea luminei albastre pe ceriu, tu
ești stânca împietrită de veșnicie, tu ești sângele
meu, tu ești furtuna ce spargi talazuri, tu
ești leagănul ce adormi copilășul și tu ești
primăvara, ce trezești din amorțială firea.
Și te-am uitat de atâtea ori!... Vârtoarea*

m-a dus, beția profană m-a adormit, și de dragul unei femei, ori de dorul unui vis am uitat că deasupra mea și supt mine, în mine și în toți, în lume și în moarte, în viață și veșnicie, tu stai totdeauna și trăești în veci, viața ta e moartea mea și glasul tău este tăcerea mea din mormânt — Dumnezeule, tu m-ai trimes ca să aduc din lumi depărtate o viață, pe care să ți-o dau înapoi și tu mă vei trimite mai departe. Poate voi fi un val pe oceanul nervos și pe mine va pluti răvașul cuiva, care se va înneacă — poate voi crește ca brăduil pe creștetul unui munte și mă va frânge trăsnetul... Poate voi străluci în aurul unei stele și mă vor privi cu ochean lumeștii — ori poate, Dumnezeule, după ce mă vei chema înapoi, vei întreba: ce-ai făcut pe lume? Avut-ai dușmani și muritu-ți-a logodnica părăsită, blestem a curs în urma ta ca puhoiul, ori flori au aruncat după tine copiii? Și poate, Dumnezeule, eu numai cu lacrămile mele voi dovedi că am fost bun, că am iubit pe toți, că am vrut să mă iubească toți, Dumnezeule.....

Clacă.

Lui Coşbuc.

Şapte fete torc din fuior, şapte fete plâng.

Bătrânul scripcar îşi sdrăngăneşte strunele, căci vântul urlă la fereşti.

Şi şapte fete torc din fuior şi firul îl deapănă din suflet. Şi firul este tot mai negru şi lacrimile se leagă în salbă.

Bătrânul scripcar cântă din strune, căci vântul urlă la fereşti.

Au fost şapte flăcăi rumeni, inima lor curată, ochii frumoşi, părul ca pana corbului, dinţii ca măregelele.

Şi plugul fugea sub mâna lor şi doina li-o goneau ciocârlii şi brazda pe care-au arat-o, încercuia o lume.

Au fost şapte flăcăi şi şapte leşuri s'au făcut şi nimeni nu i-a sărutat, căci

corbii sătui au zăcut pe inima lor și ciocul
corbilor i-a îndrăgit.

Și șapte fuoare sbârnaie și șapte fete
plâng.

Și bătrânul scripcar aruncă lemnul
sunător și-și îngroapă fața hohotind în mâni...

Firul se țese din suflete, șapte fete
torc, toată noaptea torc.

Și palide le află zorile, căci firul nu
se mai sfârșește.

Orbii

De câte ori văd înaintea mea un orb, totdeauna îmi aduc aminte că el nu mă vede. Orice i-aș face ar rămânea rece — să-l mustru ori să-i zâmbesc cu zâmbet disprețuitor, lui nu i s'ar schimba privirea. — El nu mai vede nici: fața, nici lumea, nici soare; nu se mai sperie de privirea sfârșită a mortului, căci întâia mirare a noului născut nu-l înveselește.

* * *

Soldații orbi.

Li văd înaintea mea și aș vrea să-o împrumut fiecăruia privirea mea: du-te și caută-ți fericirea, du-te acasă la mama ta albă și o sărută, du-te la logodnica ta în poiana sunătoare și numărăți sărutările tale pe stelele cerului...

Și-i văd înaintea mea neputincioși. Li se dilată nările căci simt fiorii primăverii, pu-

terile adormite își trimet solii lor: vânturile sunt parfumate și flori și cântece și soare făgăduște primăvara și soldații orbi, cu fața îmbujorată și înlăcrămată își ridică la soare brațele: oh, veșnică lumină dă-ne înapoi prisosul tău, aruncă-ne o rază din veșnicia ta, cu care să reafăm lumea, pe care ne-a închis-o cu cheia tăcerii taina. Lumea pentru noi este o grădină neagră, în care auzim bucuria altora — simțim, că alții se iubesc — și pentru noi toate toate sunt întunecate, pentru totdeauna....

* * *

Un soldat orb.

Li prind mâna și simt din cinstea căldurii ei, că este Român.

— Frate și tu ești Român?

Își ridică ochii morți la mine și întreabă cu glas stins:

— Și tu ești orb?

Li mint căci nu vreau să lăcrimeze:

— Da orb și eu.

Și atunci se aruncă în brațele mele
îmi caută pieptul cu pieptul lui, îmi pipăește
mâna, brațele, fruntea și zice plângând:

— Noi niciodată nu vom mai vedea!
Și-i spui încet ca să nu ne audă nimeni:

— Mai bine că nu vedem lumea. Nu
vom vedea păcatele ei, nici durerile, nici
mormintele. Nici fețe de dușman, nici tun,
nici pușcărie, nici sânge. Nu vom avea nici
dimineată, nici noapte — viața noastră va
fi neagră dar numai *una*.. Vom vedea numai
o lume care nu va avea bucurii roșii, nici
înțelesuri, nici viclenii — vom simți viața
și cu sufletul vom trăi-o.

— Nu plânge dragă.

— Nu plânge.

— Am pierdut lumea, dar ne-am re-
găsit sufletul:

— Nu vom mai vedea viața, dar vom
simți-o. Îi vom simți adâncile-i povețe și
frumoasele-i înțelepciuni.

Și ne îmbrățișem, căci suntem Români.

Și văd că orbul nu mă vede. Îi văd
durerea și neputința. (Doamne, să-l apuce

flacărele ori potopul ar rămânea tot atât de rece, ca dacă i-aș aprinde un chibrit.) și soldatul orb își ascunde în mâni fața și plânge cu hohot.

Plânge.

Îl las să plângă. Sfânt este izvorul ce răsare din adâncul sufletului...

Inserează.

Unopaiț să aprinde în ungherul spitalului ca o credință într'un suflet.

Soldatul orb privește tăcut în amurg, ca par'că ar căuta pe cineva.

Buzele lui se mișcă ritmic și ca o rugăciune ies cuvintele :

— Numai odată, numai odată să-mi văd copilul, apoi nu mi-ar păsà viața întreagă să fie noapte.

Și ochii lui morți privesc ca două diamante negre. Și razele mor roșii pe ferestrele spitalului.

Fântâna.

Holdele ruginite — ceriul albastru —
vîntul rece.

Compania păsește obosită.

Trimbița nu sună, căci ar răspunde
tunurile....

Tram... Tram... Tram... Se aude ca un
bâlcu al sângelui, pasul nostru.

În fruntea companiei să duce ofițerul
purtând în mână stindartul.

Panglica ticoloră fâlfâe, ca un semn
al biruinței.

În ochii flăcăilor zarea oboselii — ah,
cunoaște-veți vre-odată voi, pe care vă
umbrește palmierul și care jucați zi și noapte
poker, cuvântul acesta : oboseală ?

Îți ard tâmplele, te muștră sângele,
ți se usucă buzele. Ai vrea să-ți ridici în
slavă mâinile ca să blestemi ceva bun ori

rău, ai vrea să scrâșnești din dinți, căci duci parcă toți morții în trup — și nu poți. Nu poți.

Oboseala te face neputincios — numai în ochii tăi arde puterea, ochii. Ochii în care arde oboseala, sunt jeratec aprins cu ură, căldura lor amenință...

Veneam obosiți pe câmpie.

Și din toate părțile se auziau fluerând gloanțele Fi... i.. i... fau... fau... fau... Și parcă nu purtam frică.

*

Pentru noi gloanțele n'ar fi însemnat mai mult decât o moarte — și moartea o cunoaștem din fața rece a camarazilor tăcuți.. Când vedeam soldați morți, nici odată nu-mi aduceam altceva aminte, de cât că în ochii stinși, în fruntea rece, în părul pieptănat de veșnicie : sunt eu.

Și eu și tu, și toți câți ne ducem și venim — putem zăcea tăcuți, somnul nostru nu l'ar turbura nici granatele, nici fluerul trenului, comanda militărească — și știind toate aceste, ploaia gloanțelor nu ne înfricoșa.

Cădeți, cădeți, căci sunteți trimise —
și dacă n'ați avea ținta să loviți în noi,
poate nici n'ar fi războiu.

Tram... Tram... Tram...

— Iosif n'ai apă?

— Petre n'ai nici tu?

— Dar tu, Ioane?

Nici eu, nici tu, nici ceilalți.

Un nor ar putea pluti din gândurile
noastre pe cer.

Pe buze ne fuge dorul: oh, apă. De
câte ori te-am văzut mărunță în ochii ma-
mei noastre — de câteori te-am văzut: mare,
oh, apă, apă.

Tu sfânt isvor, care isvorești din taină
și care ai menirea de-a te întoarce în soare,
ca să cazii iarăși la pământ...

.
— Iosif n'ai apă? Numai un picur.
Par'că ne simțeam flacări, pe care le-ar
putea stânga picur de apă.

Și în pașii noștri să duceau par'că
toți morții.

Oh, apă, apă, de ce nu poți resări în
drumul nostru, cu valuri vesele să speli din

noi durerea — să ne jucăm cu sunetul tău, să ni se înmoaie părul, fața și inima în tine, să ne stingi blestemul războiului: setea.

Tram... Tram... Tram...

Noi suntem turma morței și ne cârmuește blestemul. Din codru va ieși poate stafia mormintelor și ne va râde în față:

— Apă, vreți apă, soldați? Beți lacrămile mamelor voastre.

Și albastră se ducea compania pe câmpia ruginită.

*

Și cum ne ducem încet pe drum, încet, să nu ne audă dușmanul — din gura unui soldat, a sburat un strigăt ca o ciocârlie din colivie:

— Fântână !

— Fântână. Strigă Iosif.

— Fântână. Strigă Petre.

— Fântână ! Fântână ! Strigau feciorii.

Și ochii se făcură moi de apă, oh, lacrămile sunt apa sufletului.

Fântâna stătea înaintea noastră ca o fecioară înaintea altarului.

Zăplazul roșu, cu margini verzi — și în fundul lui: apă.

Găleata începu să umble.

Și din mână în mână trecea cofița. Și băuse, ce par'că și-ar bea soartea într'o dușcă Iosif și Petre și toți ceilalți, pe care îi cheamă: soldat.

...Holdele ruginite — cerul albastru — vântul rece.

Compania pare mai veselă.

Trimbița nu sună.

Tram... Tram...

Unui soldat îi vine în minte să-și ia rămas bun dela fântână. Oh, doar apa ei sfântă, ne-a dat vieață nouă!

Și se duce înapoi la fântână Românul și îngenunchiază. Privește în fundul fântânei, la apă — dar se gândește, în sus la Dumnezeu.

Iși face cruce.

Și ochii tuturorora sunt uzi...

Focul-pâinea-somnul.

Când nu bubue tunurile și gura puștei amuțește, flăcăii se adună în jurul focului, pâinea caldă, pâinea dulce de suferință este scoasă din straiță și începe:

— A fost odată.

— A fost odată o lume bună, cu orașe albastre, cu primăvară frumoasă și cu oameni fericiți — a fost odată viață, care curgea în vad de aur — a fost odată cântec și iubire și floare și femeie — a fost odată un vis : lume bună.

Și când soldații își aduc aminte de lumea trecută, în ochii lor lacrimile sunt tot mai dese, pâinea le pare amară și în foc privind caută somnul: oh, aduceți înapoi lumea moartă, cu dragostile și durerile ei.

A fost odată...

*

Focul. Altfel pâlpae ca în soba logodnicei noastre — afară, pe câmpul de luptă. Flăcările focului par limbi de rugină, care spun cu graiul lor trecător : soldați pentru voi acum eu sânt vieța — eu fac din voi morți tăcuți ori visători, cuvintele mele întră în sânul vostru rebegit ca reginele în biserică, voi mă ascultați cu evlavie...

Și ardea focul, pocneau crengile uscate. Flăcările zugrăveau pe fețe suferința: soldații ședeau împrejurul focului blagoslovidu-i căldura, oh, Doamne de ce nu-i lumea întreagă un cămin, în jurul căruia să-și încălzească trupul obosit omenirea ?

*

Pâinea... Înțeles-ai vre-o dată fiorul pâinei? Gemut-ai în nopți flămând și căutat-ai, cu degetele amorțite o bucată de pâine? Oh, nu... Voi care cunoașteți pâinea din vitrinele brutăriilor și pentru cari pâinea înseamnă un leu dat servitorului, ca să vi-o aducă — voi, care pâinea o dați cailor și cățeilor voștri — puteți înțelege că

pentru o bucată de pâine să jertfește mai mult decât pentru câștigarea unui premiu la concursul Academiei?... Puteți voi înțelege, care cunoașteți pâinea din viersuri banale, ce înseamnă a da în război pâine caldă și dulce soldatului, care nu poate avea nici inimă, nici ochi, nici creier, care este numai o baionetă cugetătoare? — O, să vedeți, cum am văzut eu bucuria soldaților, când li se aducea pe front pâinea! Fețele se înmuiau de lacrimi — în pâine era dospită dragostea de casă, în mirosul grâului vorbea vatra părăsită, dumbrăvile sunătoare de poezie, izvoarele, plaiurile — în pâinea era dulcea viață de acasă. Și poate de aceasta, nici o fărimătură de pâine nu cădea din mâna soldaților — aci pe câmpul de luptă nu sunt porumbei, care să ciugulească din palmă miezurile — aci păsările sunt ale călăului: corbii, corbii pândesc.

O, pâine! Să pot aș dospii în pâinea soldaților sufletul meu — O, Hristos, acum te înțeleg, cât de sfânt și Dumnezeu ai fost, jertfindu-ți viața pentru plămădeala pâinei.

O, pâine! Tu ești viața — fii dulce, tot mai dulce, celor ce te doresc.

*

Veneam dintr'o luptă crâncenă, pe care nu voi uita-o nici odată.

Ah, omul!

Nu, fiara.

Răcnetele și Sângele! Ochii care mor!
Și zăpada. Fețele negre de praf de pușcă.
Morții oboșiți.

Și ne ducem sub pământ, căci viața noastră este de sobol.

Sub pământ nu este bal, nici audiții muzicale, nici inamici literari.

Sub pământ nu este nici foyer de teatru, nici amantă prețioasă, nici prieteni galanți.

Sub pământ nu ne așteaptă decât somnul. Oh, somnule! Tu ești prințul din poveste, care ne duci cu tine din durere în uitare — tu ne deschizi poarta parfumată a fantesiei, rădăcina soarelui în pământ, să vedem îngeri și trâmbița lor de argint să sune, să îngenunchiăm în fața tronului de aur, din care mâna Înțelepciunii și a Veșniciei împarte răul și bunul...

Și în somn am regăsit tot ce războiul mi-a dus.

Eram iarăși în brațele tale, tu fată pe care te-a smuls din brațele mele porunca și chemarea împăratului. Am regăsit în somn, tot ce-am lăsat acasă: mamă dragă, de ce ești atât de palidă și de ce mă cauți în nopți târzii, cu lumânarea în mână? Tată, tu ai îmbătrânit de când nu te am văzut — și toate, toate le-am regăsit poleite cu albastrul visului: în cerdac aceleași flori care se miră de luna albă, aceiași apă în râu, în care-și scaldă tinerețea un flăcău — războiul, războiul în visul meu a încetat să clocotească, în vis nu mai eram soldat, ci eram visătorul de odinioară.

..Somnule, crai drag, când vii pe la soldații noștri, du-i pe bieții cu căleașca ta de catifea acasă du-i acasă la mamă, la soție, la copil... fiecăruia, somnule, crai bogat, împarte-i din darurile tale bogate: amintirea, trecutul, iubirea... Fă-i să simtă în vis, soldatii, bieții soldați, că o jumătate din viața lor este aceeași ca mai dinainte:

nu sunt tunuri, nici morți, nici grivițe, nici
răcnete, nici rane ce dor — numai: horă
și plaiu albastru și casă fericită și cântec
și primăvară și grâu înalt în care cântă
pitpalacul.

*

Foc... pâine... somn...

Lăuta lui Ștefan.

Preotul aprinse lumina și începù să citească din vieața sfinților. În sobă mocneà focul și flacările albastrue vopseau cercuri de tristeță în unghere. Preoteasa adormise și răsuflarea ei cu abur cald se auzià tot mai liniștită — ciaslovul strălucèà părăsit și opațiu de sub icoana Maicei Preciste pâlpià ca o credință aprinsă într'un suflet de ateu . . . Noaptea colindà la ferești și în horn fluerà vifornița, arborii șuierau afară biciuiți de vânt și se scuturau ferestrele . . .

— Ce viforniță . . . Își gândeà preotul și în sufletul lui vedeà lumea de afară . . . Zăpada troeneà drumurile, o, și atâția își proptesc suferința pe pușcă, sună tunuri și se ucid oamenii, sulitele nu iartă și plouă plumbul, sânge, tot sânge . . .

Lumânările pe masă picurau lacrimi de sâu pe sfeșnic și preotul ațâța fitilul cu unghia, cartea sfântă eră umedă de lacrămile moșneagului și în ele se micșorà par'că suferința lunei întregi. Preotul stinse o lumânare și apucà sfeșnicul cellalt și se duse la patul preotesei :

Se duse încet, cu pașii mărunți, la un scrin verde de mucegaiul vremei, deschise un sertar și scoase din fund lăuta lui Ștefan.

Ștefan a murit și lăuta i-a rămas mută ca gura lui, strunele erau amorțite și arcușul zăceà mort lângă lăută — degetele au rebegit, doina s'a urcat în ceriu, și niciodată, niciodată nu va mai cântà Ștefan din lăută.

— Niciodată nu va mai cântà.

Și șoptind cuvintele, preotul simțise că în suflet i-se trezește un mort și-l îmbrățează : tată dragă.

O, Ștefan. Eră frumos și în ochii lui ardeà bunătate, și în părul lui eră pieptănat rostul vieții o, serile de Maiu, în

care plângea la lună lăuta și ascultau doina: el și preoteasa . . . O, în nopți de iarnă pe vremea asta, Ștefan le cânta din doină și vântul ascultă afară la fereastră doina vrăjită și o ducea în codrii bătrâni . . .

Lăuta. Lăuta . . .

Acum a rămas orfană și niciodată n'o să mai plângă, n'o să mai râdă . . . Căci lăuta știà plânge și știà cânta, căci pe strune fugea sufletul lui Ștefan . . .

Apucă bătrânul preot lăuta, o șterse de colb și o sărută. Sărută pe strune fața lui Ștefan, în lemnul tăcut simțise căldura degetelor albe, cari zac înghețate de rictusul morței . . .

* * *

Preoteasa dormea și în vis, zimbise.

Și preotul luà în brațe, ca pe un copil blând lăuta, și se duse în odaia de alături . . .

Noaptea, când adormise preoteasa, scoțea din sertar lăuta și o ducea cu sine, o mângăia, îi vorbea, o întrebă, îi sărută strunele ca par'că ar fi vrut să cheme înapoi

glasul rătăcit între stele — o așeză lângă dânsul în pat, și adormeă cu lăuta în brațe . . .

Preotul duse lăuta în odaia lui. Își făcù rugăciunea și se culcă. Lăuta o așezase în pat, ca pe un bolnav obosit, își făcù cruce și adormi . . .

. . . Și Ștefan coborî din stele și apucă lăuta în mâni și unse cu rășină arcușul și începeau să plângă strunele:

— Tată dragă, m'a ucis cineva, căruia niciodată nu i-am greșit.

— Tată dragă, în zori, a sunat goarna și au început să bubue tunurile și mii de glasuri au răgușit.

— Și ochii au început să ardă de ură și brațele au început să gâtue, și pumnii se încleștau pe suliți și în fața mea a venit un străin, căruia niciodată nu i-am făcut rău, și pumnul lui tare, m'a izbit la pământ. Și mi-a sbierat în urechi cuvântul morței și am înțeles că nu vrea să mă ierte, căci nu i-am greșit niciodată, și sulița lui a fugit prin pieptul meu. Și mi-a țâșnit sân-

gele și fața mi s'a făcut roșie de sânge și curgea din mine căldura . . . Și simteam că mă duc tot mai departe de satul meu, îmi murea de-arândul mama, Maria, nu mai auziam glasul tău tată și nu mai suna clopotul bisericii albastre, Ardealule, Ardealule! . . . Și cel ce m'a ucis privea la mine și rânjea sătul, că m'a învins și sângele meu curgea mereu, oh, curgi, curgi sânge, căci mă doare, oh, tot mai tare curgi sânge, — și . . . m'a ucis . . .

— Tată dragă m'a ucis . . .

Și Ștefan aruncă arcușul, strunele nu mai gemeau, lemnul era mort. Și ca o șoaptă, se urcă sufletul lui Ștefan către stele și dispăruse în argintul nopții.

Preotul se trezi tremurând.

* * *

Noaptea era albă și răsufierea preotesei o auzia din odaia de alături. În sobă tăciunii, ca ochii roșii ai suferinței, își închideau pleoapele.

Ornicul de pe părete ticăniă somnoros, zăpada lumină afară ca o câmpie de cimitir.

Se ridică din pat preotul și apucă lăuta cu grai blăstămat, îi frânse fruntea și pocneă lemnul. Rupse arcușul și arunca lăuta în foc.

Flacările adormite se treziau din tăciuni și trosneă vioi lemnul pe jăratec — se lumineau ungherele și rășina topită aveă mirosul priveghiului, preotul priveă în focul sobei cum arde lăuta și-și ascunse fața în mâni și hohoteă de plâns . . .

Pe preteasă o trezi din somn plânsul și se duse la preot, îl sărută pe față și-i mângăia părul nins de vreme, lacrimile ei porniră cu ale moșneagului . . .

Blândă întrebă preteasa:

— De ce plângi?

Și preotul îngână sughițând de plâns:

— Lăuta . . . Lăuta lui Ștefan . . .
Am aruncat-o în foc . . . Căci mi-au spus
strunele ei cum l-a ucis . . . Sângele lui . . .
L'au ucis . . .

Și în sobă se mistuî focul, de pe pã-
rete numai icoana Maicei Precise palide
mai lumina și o steà singuratică ardeà pe
ceriu par'că mai luminoasă decât cele-
lalte . . .

/

Cei dintâi fulgi de zăpadă...

Lui Iuliu Maniu.

Și nu este o strofă din versul unui licean, care se cufundă în noianul redacțional.

Și nu se înfiripă cuvintele de pe buzele unei artiste în fața unui auditoriu delicat.

Cei dintâi fulgi de zăpadă...

Cu câtă durere îngână sufletul nostru:
zăpadă.

Un fulg, înseamnă o bucată din eterna virginitate ce se leagă de trăinicia pământului seducător — un fulg, este solul, unui lung și crud somn, ce despoaie arbori și ferecă în nemișcare valuri, îmbracă piscul de munte în mantauă albă și în luciul înghețului albastru face să colinde razele de soare căutând adăpost pe fereștile bisericuței din răzoare...

Au căzut cei dintâi fulgi de zăpadă, florile morții, fluturii iernei sboară în jurul colibelor și în fața iconostasului mamele și

orfanele se fac tot mai palide: zăpadă acoperi-vei tu pe acel, ce-și păzește viața cu sulia în vizuini, zăpadă, troeni-vei mormântul celui iubit, care nu mai vine nicodată acasă?

Ardealul se va face alb.

Iarna îl îmbracă în tăcere și neauă, iarna va vopsi pe Carpații visători smălțul virgin al nopților de Decembrie — pe vetre vor arde flacări albastre, în cari se mistuie speranța noastră a tuturor. Pe turla biserici se va așeza păsărea durerei și de ciocul ei atinse clopotele vor suna triste, pădurile cărunte, apele adormite, satele tăcute, toate, toate vor spune că iarna-i sosită... Cei dintâi fulgi de zăpadă... Altădată rîsetul ștregăresc al copiilor aduna în bulgări fluturii sglobii, sburau obuzele de jucării deasupra șurei popei, săniile erau scoase din șopron și fuioarele începeau să șuere la clacă, altădată cei dintâi fulgi de zăpadă făceau pe gospodar să-și numere crestele de pe meștergrindă și vesele, sbărnăiau roțile la morărița tânără.

O, iarnă, pentru Ardeal altădată nu însemnai

decât începerea basmului cu Ileana Cosânzeana spus de atâtea ori cu ochii strălucitori de bunicul blând, altădată primii fulgii de zăpadă scuturau din somn pe Mama Pădurii ca să aducă nepoților nuci aurite și nuelușă și miei de lână și mărgelul suratelor și flăcăilor șagă și multe și mii de povești, Ardealule, iarna ți-se închideau porțile și ți se desfăcea sufletul și trăiai și răsuflai din dânsul...

Cei dintâi fulgi de zăpadă.

Și fiecare fulg înseamnă astăzi un ardelean... O, cum ni i-a resfirat uraganul sorții!... Unul își pândește soarta pe malurile Siretului, altul pe coastele Alpilor, unul ascultă băunând marea pe țărmii roșii ai Belgiei, altul vorbește cu luna pe pustele Siberiei... Ardealul astăzi nu mai este Ardealul așteptător de basmii, Ardealul nu mai cântă și nici nu se adună la clacă, Ardealul nu mai are nunți și horile nu se înșiră și nu umblă din mână în mână floarea de busuioc veștețită pe crucifix.. Cei dintâi fulgi de zăpadă ce sboară la fereastra noastră, sunt

fluturii morții, oh, atâta s'au dus și atâta s'au oprit în depărtare, sub ceriu strein, în pământ strein... Cei dintâi fulgi de zăpadă sunt poate sufletele lor, scoboară din slavă, ca să moară acasă pe glia Ardealului, — cei dântâi fulgi sunt poate sufletele lor micșorate și au venit să ne albească durerea.

Ardealule, Ardealule, frumosule — tu toteauna ai fost frumos și fără haina albă a zăpezii ai fost virgin. În arbori tăi creștea seva bună a credinței, și florile noastre aveau miros vrăjit... În doina noastră cânta veșnicia prinsă în sunet trecător și totdeauna ai fost bun și blând și curat. Vezi și astăzi, când ți s'au smuls de pe sân podoabele și-ți picură sângele țâțele, vezi și astăzi, când mușchii tăi își pradă belșugul în streini — tu ai rămas tăcut și ești răbdător. Și nu blestemi soarele, ce te părăsește ca să-ți trimeată nopți de vijelie — și nu plângi, ești trist, dar nu te arăți umilit în suferință, căci prea bine știi Ardealule, că tu ești nestemată în coroana lumii, ce vei străluci

totdeauna, tu ești iubit de Dumnezeu și el nu te va lăsa pradă morții și nopții, vor veni acasă și cei vii și cei morți, cei vii cu cântece, cei morți în cântecele ciocârliilor, în florile primăverii, pe aripile fluturilor. în umbra norilor — veni-va iar hora și doina și nunta, veni-vor toți, câți s'au dus, căci nu este somn mai dulce decât în mormântul tău — și cei dintâi fulgi de zăpadă ce au venit, iată vin ca se spue, că toate vin înapoi..

Cădeți, cădeți fulgi albi. Și acoperiți Ardealul, Acoperiți-l acoperiți-ii mormintele Și luna va răsări, să stea pază albei noastre părăsiri.

Fulgi albi... Cădeți.

Hai la mure... hai la mure...

Pe vremea aceasta, pe străzile Clujului răsunau chemările Moșilor noștri: hai la mure, hai la mure!... Aduceau în corfe de tipanduș roadele bogate ale codrilor parfumați și copitele călușelului mocănesc aruncau scânteii pe pardoseală. „Hai la mure, hai la mure“.

Moșii erau înalți ca brăduii, fața lor arămie strălucea de bunătate, cu dinții lor albi n'au mușcat niciodată în mărul păcatului și în părul lor era pieptănată liniștea munților. O, de chemarea lor se cutremurau palatele baronilor și se deschideau porțile și norodul cumpăra cu arginți grei povara călușeilor. „Hai la mure, — hai la mure“.

Și vă aștept înzădar să veniți pe străzi.

Moșilor, brădui de munte, pe voi v'a culcat cineva. Murele au rămas neculese în codri și în vizuini își doarme sătul somnul ursul. Moșilor, ciubărari, pescari, cireșari, mămulari, curelari, strugari, voi, cei mai înțelepți și cei mai buni Români, voi, cari vă întoarceți din America bogată ca să muriți în sărăcia colibeii voastre, o, voi, pe-a căror plute mi-a fugit tinereța (Sebeșule, ce mai faci?...) o, voi, pe care vă așteptam de atâtea-ori în zilele tinereții ca să aduceți vișine, cireșe și mure și fluier și păstrav și floare de lipan și cântece de lotri și tămâie de brad, o, voi, cari ați fost pentru mine fantazia și eroismul, făgăduiala bărbăției și energia admirată — O, unde sunteți?

— „Hai la mure... hai la mure...“ Nu se mai aude pe străzi. Poezia codrului e îmbrăcată în uniformă, Moșul este soldat, și unde-i copilăria noastră?...

— O, Moșilor dragi!

De veți veni acasă...

Lui Agârbiceanu.

De veți veni acasă fraților, românașilor, vă vom aștepta cu flori. Și în brațele noastre vă vom strânge la sân și nu vă mirați dacă vor curge lacrimi de bucurie.

De veți veni acasă, poate nici nu vă vom recunoaște, căci am uitat fața voastră de când nu v-am văzut, și am uitat privirea voastră și zâmbetul vostru, căci v-ați dus de mult.. De când v-ați dus în curte a crescut bălăria și neghina bântuie în grâu și plugurile au ruginit și în unghere sunt aruncate lăutele și săcurile, cântecile și împlinirile. De când v-ați dus soarele e parcă mai rece și lacrămile sunt tot mai fierbinți și vântul e parcă blestemul cuiva, scutură plopii desnădăjduiți.

Măi frate, de când te-ai dus, Mărioara poartă năframă neagră pe cap și nu mai

sărută flori roșii și a uitat hora și stă ziua și noaptea la porțiță și plânge și așteaptă. Măi frate, de-ai ști cum te așteaptă și cât plânge, ai chiema toate ciocârliile lumii și le-ai trimete să-o mângăe, ori poate ți-ai apleca capul pe pușcă și ai plânge, ai tot plânge. Măi frate, de când te-ai dus, ți-a murit tatăl și mama ta duce cununi nu numai pentru dânsul, ci și pentru tine la mormânt — și toate, toate s-au schimbat de când te-ai dus.

În cârciumă nu-și sdrângănește scripca țiganul și nu sboară cupa peste masă, nu-s viclenii de flăcău și uneltiri de fecioară. În biserică poporul de copii privește prin lacrimi la poporul de văduve și cât de trist este Hristos! De la fântâni fetele duc apă și scapă lacrimi în găleată și nu mai ține isonul viața. Și, palide-s toate fetele și supărați foarte moșnegii și înzadar știe răvăși dascălul, nu mai vine nici-o carte de la cel mult așteptat.

Măi frate, s'a schimbat lumea ca mustul rău și nu-i dulce viața. În pâine să dospește durerea și vai, cobește toată noaptea buhna. Măi frate, de când te-ai dus fecioarele

nu mai adună fragi, căci cui li-ar aduna?... și 'n crâng nu mai sună cântarea dragostei din gura lor.

Măi frate, de când te-ai dus, viața e blestemată și clipele ei sânt grele ca ciocanul și nu mai trec, căci tot lovesc. Măi frate, de când ești cătană și te-ai dus în război, inimile s-au închis ca porțile bătrâne încuiate de moarte și poate, gurile au uitat se cânte, ochii se rîdă, sufletul să creadă.

...De vei veni acasă, ostaș, obosit, ostaș însângerat, ostaș chinuit, să nu te miri că nu te vor întâmpina zimbete. De vei veni acasă, vei afla atâtea schimbări. Și vei afla streine flori, ce nu mâinile tale le-au sădit — și plugul amorțit, bătătura năpădită de cucută, șopronul gol și ochii plini de lacrimi.

Dar vino totuși acasă, căci fețele să vor însenina ca soarele după ploii, și mâinile vor învăța să îmbrățișeze, gurile să sărute, ochii se zimbească peste plâns. Vino acasă cât de curând ostaș obosit, ostaș însângerat,

ostaș chinuit, și veniți cu toții acasă blând și bun popor român.

Și dacă nu vor putea mulți să revină, dacă pe mulți i-a prins mreața mormântului — să nu credeți că dânșii nu se vor întoarce. Cu toții revin în Ardeal să-și doarmă somnul veșnic. Vor veni pe aripi de ciocârlie; în picuri de ploaie să vor strecura din ceriu unde au urcat; vor reveni pe valurile Murășului, căci nu e mort cel ce-a murit. Doar nu numai o viață i s-a dat celui ce s'a stins, românul are șapte vieți și dacă pierde una, îl așteaptă alta mai bogată, mai mare, mai fericită.

... De veți veni acasă fraților, românașilor, vă vom aștepta cu flori. Și vă vom strânge la sân și vă vom recunoaște din zimbet prin suflet. Și va țâșni un nou isvor din inima mamelor: bucuria că v-am regăsit. Și noi cântece vor suna și nou dangăt de clopot vă va mângăia și se va înșira o horă lungă și din voi, care vă întoarceți și din cei, ce au ramas pentru totdeauna în pământ strein.

De veți veni acasă...

Un plug ruginit am văzut.

Un plug ruginit am văzut în băătură. Stătea tăcut și obosit. Roțile-i încinse în noroi, fierul tocit și plugul pleoștit: unde-i cel ce l'a cîrmuit, cel ce și-a arat brazda credinței în scîrțitul lui, unde-i doina, care l'a purtat și unde-s mîinele ce l-au dus? Plugul stătea tăcut și obosit.

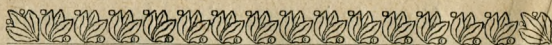
— Avut-a ochii albastri și plete bălaie, frunte de zăpadă și buze ca fraga cel ce te ducea plugule? O, câtă rugăciune s'a pus pentru truda și izbânda roților tale, o, câte lacrimi și zîmbete au svîcnit în brazda ta neagră, o, plugule, plugule al cui ai fost?

— Și stă tăcut și obosit plugul în băătură, corbii coboară pe el și rugina îl roade. Roțile-i nu se învârtesc, fieru-i nu să aprinde, doina nu-l trezește. Și nu sună pocnet de biciu și nu hăulește flăcăul... O, plugule al cui ai fost?

— Cine te-a dus, cine te-a muncit,
cine s'a bucurat de brazda ta?

Și noaptea, când lumea doarme și
colibele tac, din negură, din mormânt vine
cineva acasă și apucă fierul și înjugă boii
și ară, tot ară.. Și toată noaptea ară și
scînteiază plugul și brazda se lugește, tot se
lungeste, Și brazda duce în cimitir.

— Un plug ruginit..

Hristos și soldatul.

Soldatul stă în pază și privea la stele:
— O, stelele, sunt curate ca ochii de fecioară și nu cunosc războiul.

Stelele priveau în jos și-și spuneau triste:
— Ce soldat obosit și frumos!

Și stelele își sărutau argintul lor pe pe fruntea soldatului și sentinela se făcu frumoasă ca o amintire. Baioneta îi strălucă în întunec ca un semn de durere — din văi se ridică adâncul parfum al fragilor și plânsul isvoarelor răsună ca un clopot de aur. Dinspre apus se auzeau răgușite urletele tunului și de câte-ori auzeă câte-un durduit, soldatul își făcea cruce.

Ochii sufletului i-se deschiseră mari și văzù în noaptea albă o fantomă.

— Mario! oftă soldatul și în privire i-se aprinse focul durerii. Tu înzadar aștepți la portiță.

— Înzadar aștepti la portiță, sunt soldat și nu pot veni. Mario, plângi mult? Nu plânge! În curând mă voi întoarce și-ți voi lega din florile cele mai frumoase cunună și prin fluerul meu va cânta durerea ta de-acum.

— Mario, nu plânge.

Soldatul își strânsese la inimă pușca, singura lui prietenă în noaptea albă:

— Tu ești acum ocrotirea mea și tu trebuie să-mi aperi vieța, căci sunt dator să i-o duc înapoi! Mă așteaptă la portiță . . . Mă așteaptă.

— Niciodată nu te-oiu părăsi. O, Mario, să te pot revedea numai pentru-o clipă. Să aud înfiripându-se cuvântul pe buzele tale! . . . Mario, ce faci tu pe vremea asta?

Soldatul se înneacă par'că în potopul de gânduri.

— Mario, să părăsesc locul de veghe? Să fug în brațele-ți? . . . Doar căsuța ascunsă între plopi este atât de departe. Două nopți și două zile m'au dus roțile. Portița . . .

— Mario.

Sufletul i-se închise într'un cuvânt.
Din văi se auzeà lătratul vioi al tunului.
— Atâta sânge! Sânge . . . Tot sânge
Soldatul își aduceà aminte de morți
albi ai câmpului de luptă negru. Își aduceà
aminte de înfrățirea morței — dușman
lângă dușman, zăceau lângă olaltă. După ce
s'au ucis, zimbetul lor din urmă i-a înfrățit . . .
Soldatul își aduceà aminte de plugul
morței, care ară brazde umede de lacrimi
și sânge — și-și aduceà aminte de
croncănitul corbilor, ce se încălzeau pe noianul
de sânge. Și mirosul florilor morței . . .

— Mario, Mario, de voiu muri, cu lacrimile
tale să speli fața mea și mâinile mele.

Și tunurile bubuiau tot mai tare.

Stelele se făceau tot mai palide și se
legănau în veșnicie, ele, sufletele eterne.

Soldatul își strinse la inimă pușca și
soptea :

— Apără-mă, apără-mă. Nu lăsa să
mă sfășie căței morței. Maria mă așteaptă.
Nu lăsa să cad . . .

— Mario . . .

Și în fața soldatului stătea un bărbat îmbrăcat în togă albă, în ochii lui se oglindă ceriul primăverii și în mâni ținea o ramură de măslin. Și soldatul întrebă tremurând pe străin:

— Ce vrei și de unde vii? Pașii tăi nu i-am auzit și nu te-am văzut nicio-dată, dar simt, că te cunosc. În ochii tăi râde durerea mamei mele și ramura de măslin ce-o ții în mână a învins arma mea. Și zimbetul tău este atât de curat, încât aș vrea să-ți sărut mâinile. De unde vii?

Hristos răspunse încet:

— N'am nume și sunt veșnic călător. Oamenii spun că am murit pentru dânșii. Sunt mort, dar trăiesc și tuturora aș vrea să fac bine. Am venit să-ți stau într'ajutor . . .

— Cum vrei tu să-mi ajuți, străine, doar nu poți! Dorința mea este mai înaltă ca un munte și mai lungă ca un râu.
Mario . . .

— Știu — zise Hristos și zimbetul
lui resări — vei vedea-o. Dă-mi pușca ta
și voi stă în locul tău. Du-te, căci te as-
teaptă la porțiță.

— De unde știi? Întrebă soldatul.
Hristos nu răspunse.

Soldatul zise desnădăjduit:

— Străine, tu nu știi cât de departe-i
Maria. Chiar dacă ai stă pază în locul meu,
n'aș putea-o revedea. Tu nu știi, că două
nopti și două zile au fugit roțile, pân m'au
adus aici? . . .

— Și totuș vei vedea-o! Căci vei urcă
pe căleasca dorului. Și înaintea soldatului
stătea o călească neagră, pe a cărei capră
stătea un înger și îngerul ținea frânele
smeilor, pe cari îi îndreptă în sbor cu un
crin.

Soldatul începu să tremure. Ceață al-
bastră, deasă se lăsă în fața lui — și nu
mai auzea durdutil tunului. Luna ardea
ca argint aprins pe candela nopții — și
primăvara își înalță ca o rugăciune, parfu-
mul.

Hristos luă puşca dela soldat şi-o puse pe umăr şi zise încet:

— Du-te şi sărută pe frunte pe logodnica ta şi vino înapoi...

Şi îngerul îi făcu semn se urce în căleaşca dorului.

Smeii începură să se neliniştească, îngerul îi lovi peste aripi cu crinul şi căleasca porni, ridicând în slavă pe soldat.

Hristos stătea cu puşca pe umăr şi privea în ceriu.

Căleasca dorului să avânta tot mai sus şi îngerul cârmuia smei cu crinul. Hristos surîse:

— S'au întâlnit. Acum o sărută pe Maria. Maria plânge şi soldatul îl şterge lacrămile cu faţa. Sună clopotele şi cântece se ridică în slavă.

— S'au despărţit. Soldatul a urcat în căleasca dorului şi sboară înapoi. Ingerul păzeşte cu crinul smei...

Căleasca eră iar în faţa sentinelei.

Soldatul scoborî din călească şi căzu în genunchi :

a făcut din copil orfan și din mireasă și mamă văduvă. Și graiul tunului a vestit pe lume: ură și sânge, păcat și durere.

— Și când oamenii iar să vor iubi din tunuri se vor turna iară clopote.

Și Isus va scoborî din înălțime și vor îngenunchia noroadele: și sufletul celor uciși de tun se va ridica în ceriu în dangătul clopotelor: iubiți-vă și nu vă ucideci oamenilor. Nu mai turnați tunuri din clopote.

Doamna Matilda.

Am un prieten, cum poate niciodată n'am avut. Nu este ministru și nu-i profesor universitar. Dar par'că are legătură mai intimă cu moartea și veșnicia : este cioclu.

L-am cunoscut, când mi-am înmormântat iubirea în o față palidă, care cântă în nopți târzii cântarea lunei...

Și de atunci cioclul mi s'a făcut prieten. L-am rugat frumos când a săpat groapa iubitei mele, să-i sape groapa adâncă și după înmormântare, l-am rugat să-i facă mormânt curat, să sădească flori și se ude florile, când lacrămile mele ar uita să le ude.

Cioclule, tu m-ai înțeles și mi-ai înțeles durerea. Tu te miri, că în cimitrul tău caut musafirii albi — în tăcerea pământului virgin regăsesc ceea ce am pierdut: sufletul.

murit logodnicul ori tatăl în luptă și de atunci caută mormintele sihastre? Impodobește mormintele cu flori, pentru că pe ea nici odată n'a dăruit-o viața cu florile roșii ale bucuriei?

Și când s'a apropiat de mine i-am făcut temene:

— Doamnă, am auzit că iubești morții și le aduci flori...

Femeea își ascunse în buchet fața și mânilor îi tremurau.

Dintr'odată, ca dintr'un șipot, îi izbucni plânsul și stringându-mi mânilor îmi spunea:

Flori, flori! Ce să le aduc? numai flori le pot aduce. Le-aș aduce viața să pot, căci s'au dus nevinovați — s'au dus uciși. Au fost buni și au trebuit se piară. Atâtea... mii... tineri.

*

Doamna Matilda aduce flori în fiecare zi și caută mormintele părăsite ale soldaților. Cu cât este mai părăsit un mormânt, cu atât se face mai bogat de flori...

Cimitirul întreg este plin de flori — albe, flori roșii, flori albastre. Crini, trandafiri, liliaci, tuberoze, garoafe, catifeluțe... Și tot multe flori, căci tot mai multe morminte părăsite — și trenul negru aduce mereu morți albi.

Doamna Matilda nu obosește.

O, dragosta cui, ori blestemul cui, vrea să-l uite? De cine vrea să-și aducă aminte — aducându-și aminte de moarte? Poate și logodnicul ei zace uitat într'un cimitir și poate o inimă de femeie îi poartă și ei flori pe pământ — inimile se cunosc și-și trimet șoapta pe aripi de vultur, în freamăt de codru, pe valurile râului...

*

Și cioclul — *prietenul* meu — într'o seară săpa o groapă adâncă — lacrimile lui svâcneau pe sapă.

Când l-am întrebat' cui sapă groapa adâncă, îmi răspunse ahtînd:

— Doamna Matilda! O, morții ei morții ei' o să fie uitați. N'o să le mai poarte flori nimenea.

Și aiurat îl întrebai pe cioclu:

— Nu ști de ce-a murit?

Bătrânul cioclu îmi privea în ochi cu privarea care spune rostul vieții:

— Sireaca! A vrut să-și aducă aminte de cei uitați și o să uite și pe ea!

• • • • •
Când nu mă vede nimenea, duc flori în cimitir...

Doamnă Matilda, ți-am adus flori. Flori albe, flori roșii, flori albastre...

Trandafri, garoafe, tuberoze, catifelute. Și ți le aștern pe mormânt și mă gândesc la viață: ai fost o enigmă și în mormântul tău zace o poveste, pe care a povestit-o soarta.

Doamnă Matilda.

Ciocârlia și corbul.

Ție — Getta.

În faptul dimineții ciocârlia începu să cânte. Cântarea ei tremură în azurul luminos și viețuitoarele ascultau fermecate melodiiile vrăjite. Ciocârlia laudă pe Dumnezeu în cântarea ei și sfânta eră înduioșarea paserei măestre, și razele de soare legau cunună pe ciocul ciocârliei.

Pe-un arbore, ascultă ironic corbul cântarea ciocârliei și-și spune:

— Cântă, cântă nebuno, dar să nu crezi că oamenii prețuiesc cântarea ta. Puțin îi interesează pe dânșii trilurile tale și te-ar gonî cu pietre fecioarele, dacă le-ai cântă.

Și bătrânul corb își scărpină ochiul, căci îl irită un picur de sânge.

— O, — croncăneă vesel corbul — niciodată n-am fost atât de sătul ca acum. De altădată trebuia să sbor zile și nopți,

până ce găseam vre-o bucățică de carne — și acum, mațele îmi plesnesc de mistuirea bună.

Ciocârlia sfârși cântecul și sbură pe arbore. Corbul o apostrofă zicând:

— Ei, cântereață neobosită, tu nu vrei să înțelegi, că împărăția ta s'a sfârșit? Nu ști că oamenii nu mai iubesc glasul tău, căci eu le cânt zile și nopți întregi?

Ciocârlia răspunse tremurând:

— Adevărat că oamenii se ucid și nu-i mai înduioșează plânsul meu, dar numai rășboinicii nu pot suferi glasul meu...

— Rășboinicii? — Se înnecă de răs corbul. — Dar ceilalți oameni ascultă evlavioși cântarea ta? Te 'nșeli, cântăreață regină, glasul tău nu mai are preț...

Intristata ciocârlie își scutură aripele, pe cari nu se mai usucău lacrămile văduvelor.

Deodat' din depărtare, corbul, observă venind pe drum un soldat. Veneà din luptă și hainele-i erau sfășiate — mondirul îi

eră pătat de sânge și în ochi îi ardea focul durerii.

Corbul zise agitat:

— Vrei să ne prindem că oamenii nu te mai iubesc?

— Vrei să te convingi, că glasul meu îi interesează mai mult decât al tău? Cântă-i soldatului întâi tu, și lasă-mă în urmă să-i cânt eu și vei observa osebirea între glasul nostru!...

Și corbul râdea îndestulat, căci soldatul venea din luptă crâncenă. Apropiindu-se soldatul de arbor, ciocârliia începu să cânte. Niciodată poate n'a cântat atât de frumos, căci din ea cânta durerea primăverii, duișia primăverii, duișia florilor și duișia suferinței.

Soldatul se opri sub arbore și ascultă fericit cântarea, care-i picură mângăere în suflet — ochii i-se umpleau de lacrimi și-și ridică evlavios privirea în ceriu:

— Ciocârlie, pasăre măiastră,
Ciocârlie, dragă ciocârlie!...

Ingână în în extaz soldatul. Ciocârlia
conteni cu cântarea. Soldatul o rugă blând:

— Mai cântă, mai cântă, cântă din
mine spaima și durerea! Ironic spuse corbul:

— Las' acum să-i cânt eu! Să vezi
cum o să se bucure de glasul meu.

Și corbul începu să croncănească...
Ciocârlia își sbârli aripile de teamă și se
uită la soldat.

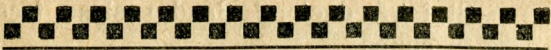
Soldatul apucă o piatră și aruncă în
ramurile arborelui:

— Inceată pasăre a morței, blestem
pe ciocul tău!

Și corbul sbură rușinat.

Iar ciocârlia începu să cânte de nou
— cântă primăvara în glasul ei și soldatul
căzu în genunchi și hohotea de plâns, căci
în cântarea ciocârliei i-se ridică sufletul în
ceriu...

Doctorul Sandru.

Într'o colibă lângă un pâraiaș de munte
zăceau patru răniți.

Doctorul Sandru m'a rugat să stau lângă
ei și să-i încurajez.

— Curaj, curaj, camarazi, a muri nu
este lucru mare; mai mare lucru e să trăești.

Răspunde cu clipirea ochilor un greu
rănit:

— E foarte greu să trăești.

Răsufală neputincios un altul:

E foarte greu să mori...

Și am răspunde cu toții, într'un cor
ca să se scuture munții și să se audă gla-
sul nostru în cer:

— Vrem să trăim, vrem să trăim.
Vrem flori, cântare, dragoste, căci suntem
tineri! Vrem viață, nu mormânt.

Și intră doctorul Sandru și se face pace în colibă.

Pe-o laiță zace un soldat și plânge. Plânge cu hohot, repede că par'că s'ar teme că nu-i va rămânea timp ca să-și plângă viața, — și lacrimile lui svâncnesc în umbră ca boabe de lumină.

— Nu plânge frate, îl mănge doctorul Sandru și glasul lui curat pornește din suflet — soldatul recunoaște pe doctor, îi strânge mâinile parcă ar vrea să culeagă căldura din ele, dinții lui clănțănesc și aiurează pe jumătate:

Domnule... Doctor... Irina..., cu doi copii. Doi copii...

Și două plânsuri plâng din el — plâng o sută de plânsuri în el.

Părul vâlvătai, ochii tulburi, fața albă ca creta.

Doctorul Sandru îmi șoptește în urechi:
— Va muri.

*

Pe colibă a coborât din mister îngerul morței și trâmbița lui sună.

— Vino înapoi caporal Iosif Sglinbea, în cer, vei ședeà pe canapea de aur, vei aveà lulea de argint în gură, vei mânca pâine coaptă cu soare și vopsită cu sânge, cu sângele tău Iosif Sglinbea, vino înapoi în împărăția măritului Impărat al lumii și al cerului, și sună trâmbița îngerului morței și soldatul zâmbește peste lacrimi:

— Lulea de argint... Viu, viu..., Dumnezeu... Dumnezeu.

Și doctorul în șoptește tot mai cald în urechi:

— Aiurează.

Ceialalți trei soldați privesc speriați la camaradul lor, căci le pare atât de străin — un soldat al morței face exercițiul, și trâmbița morței sună mereu.

Ca un fulg se stinge viața.

Ochii se închid și răsuflarea înceată — pe fruntea asudată e stampila morței.

*

Este atât de frumos Iosif Sglinbea, încât doctorul îl împodobește cu crengi de brad, îl spală, îl rade, îl îmbracă, petele de

sânge i-le șterge de pe față — și toate aceste le face noaptea, la lumina lunei și a unei gogoloi de său.

Și cade în genunchi doctoiul Sandru.

Și se roagă pentru cel ce s'a dus.

Și-i pune cruce pe sân.

Și stă noaptea pază și nu doarme nici un moment și nu se mișcă de lângă mort — iar ceilalți trei soldați dorm liniștiți.

Și departe sună tunurile.

Și doctorul Sandru zice încet:

— O, nu cumva să cadă un obuz pe bietul mort...

Doctorul Sandru îl temeă pe mort de obuz — viața lui nu eră atât de prețioasă ca liniștea unui mort.

Și când au sosit surorile albaste ale Dimineței, ca să vopsească pe ferești lumină — doctorul Sandru ședeà neclintit pe un scaun.

Cu un ochiu pândeă pe cel mort — cu celalt ochiu priveà la soldații adormiți și tunurile bubuiău, ca uriașe lovituri de inimă.

Iar când s'a făcut dimineată, doctorul Sandru a luat în brațe pe soldatul mort, gingaș ca pe un copil i-a săpat o groapă și l-a înmormântat.

Pe mormânt i-a pus o creangă de brad — și pe creanga de brad și-a sărutat amintirea, poate, când nu l-am văzut a vărsat câteva lacrimi pe pământul tăcut.

*

Și astfel face de șapte luni în fiecare zi și noapte doctorul Sandru.

Căci este doctor și este Român.

Eroii noștrii, Regimentul 50.

Vicemareșalul Höfer, atât de avar în dăruirea epitetelor, secundantul șefului statului major Conrad, a trimis o telegramă la ministerul de război, care pe noi Transilvănenii ne-a entusiasmat cum nu se poate mai tare.

În telegrama laconică se spune că la cucerirea Ivangorodului României din Alba Iulia, care constituiesc regimentul 50, s'au distins ca nici unul dintre regimentele austriace.

După opt asalturi României au cucerit patru tranșee betonate și ce înseamnă aceasta îi va explica fiecărui cetitor ai acestor rânduri un ofițer amic al său.

Se spune că numai în războiul ruso-japonez se mai întâmplase ca infanteria să fie în stare a cuceri tranșee betonate, dar

recordul îl poartă totuș României, căci japonezii în lupta dela Ciusima n'au putut cuceri decât trei tranșee, dar dintre aceste numai două au fost betonate.

În urma eroismului fără seamăn al Românilor, cetatea cea mare a imperiului rusesc Iwangorodul a căzut în mâinile austriacilor ca un măr copt.

Vitejia Românilor a trebuit recunoscută. După împăratul german, care dăruise drapelului românesc al regimentului 50. crucea de fier cl. I și II va veni împăratul Iosif și va distinge pe eroii noștri din Alba-Iulia, care în războiul acesta au uimit Europa întreagă cu o bravură, pe care teoreticienii militari ar declara-o de imposibilitate dacă nu s'ar fi întâmplat.

*

Nu poți să rămâi rece auzind vești de aceste. Să-ți fie sufletul oricât de pasiv în lupta mare a sângelui și a istoriei moderne, să-ți repugneze oricât de tare sentimentul umanist barbariei, se deplângi de mii de ori moartea individualității — totuș, ce-

tind depeșa despre vitejia fraților tăi, văzând efectul ei în consencințele morale ale zilelor ce ți să scurg monoton, vitejia Românilor oin Alba-Iulia îți pare o baladă străbună, dn câmpeiu din însăș istoria neamului românesc, pe care l-a dospit la viitor și trecut multe suferințe și mult sânge și multe lacrimi...

Ai putea să uimești lumea astăzi fiind un geniu?... Europa cea bătrână s'ar putea upri măcar câteva momente la faptele cele mai gandioase ale unei singur om?... Să vie cineva, care aduce leacul ofticei, ori fotografiarea prin telegraf, invenția cea mai desăvârșită, pentru câte momente ar opri nunta sângelui?... Nu, astăzi un om, nu nseamnă nimic.... Un Vlaicu se sboare din București în Melbourne, un Eminescu se scrie versuri, pe care se le simtă întreagă omenire ca scurse din suferințele ei, — un Român genial, un colos al intelectului și al artei, n'ar însemna de cât un picur de parfum în marea durerilor... Astăzi, în epoca forței, forta o reperesintă massele.

Mișcarea masselor, fermentarea rasselor, emigrarea popoarelor și schimbarea țărilor — iată ceva din ceia ce interesează, din ceia ce spune și lămurește rostul ființei or al nefființei fiecărui neam..

„Massele noastre românești din Transilvania s’au mișcat bine.

O parte a Lembergului este cucerită prin Români. Soldații români morți în Galiția au deschis cu moartea lor drumurile către Varșovia.

Regimentele transilvane în majoritate românești, și-au împlinit datoria cu cinște și eroism unic în felul său, căci este jertfa unui viitor frumos...

*

Noi, Transilvănenii ne bucurăm după fiecare veste bună, căci Doamne, de ce să nu ne putem bucura și noi?

În vremuri de aceste înzadar am vrea să ne bucurăm de poezii și actrice frumoase, de baluri bogate, de ședințele de aur ale diferitelor reuniuni — Ardealul nu trăește în Ardeal, ci în Galiția și în Rușia. Ce a

rămas acasă: femeii bătrâne, moșnegi, fete, copii, orfani și bolnavi nu sunt Ardealul... Ardealul sunt flăcăii Români, pe care trimbișă i-a chemat de pe munte și din văi, de lângă maluri și dintre stânci, ca să se însiruie în armata nopții. S'au dus, sute, mii, sute de mii de Români în luptă mare și câte porțițe așteaptă în zadar să le dea cineva la o parte zăvorul, câte pluguri s'au ruginit, câte sape de lemn s'au ars, o, Doamne, în oastea morții mulți soldați a dat neamul nostru de vultur... Galiție, este bun pământul tău pentru somnul de totdeauna? Grijește de morții noștri și dă-le tihnă trupului lor obosit — trimete ciocârliile tale la mormintele uitate se cânte iubirea noastră celor ce nici odată nu vor păzi singurătatea, privind în lună, proptiți pe toiag de păstor...

*

A fost sărbătoare, sărbătoarea sărbătorilor, când a sosit vestea triumfului românesc...

Noi nu avem teatru ca să putem juca piese eroice și în galerie să cânte tineretul

extaziat „Deșteaptă-te române“... Ziarele noastre nu apar în milioane de exemplare, ca să putem scoate ediții speciale cu fotografia eroilor noștri... Nici bancheturi n'am putea da, căci cine se le dea, și cine să le mănca și să bea la dânsese?... N'am putut să le trimetem eroilor noștri saci de aur. La noi bucuria nu s'a putut manifesta în dimensiuri uriașe: cu iluminatii, cu banchete, cu conduct cu torțe și fanfare, — cu popor înveselit de entusiasm... Nu... Cel mult mamele și moșnegii au plâns după atâtea lacrimi de suferință câteva ale bucuriei calde.

*

Regimentul 50...

În europa întreagă numele lui va sbura glorios ca un vultur peste mări. În New-York și în Paris, în Copenhaga și în Calcutta, în Montreal și în Rio de Janeiro, în întreaga lume, unde se face bilanțul războiului și să constate scăderi și virtuți, puteri și slăbiciuni — despre Românii din Alba-Iulia se va vorbi cu evlavie...

În comunicatele statelor majoare cucerirea unei tranșee are deja însemnătatea unei pagini istorice... Dar cucerirea a lor patru tranșee betonate, de-un singur regiment, câte pagini va merita în istoria modernă?

Regimentul 50...

Astăzi este numit: „Regimentul leilor.“

Și leii aceștia sunt Valahii blânzi, care păzeau oițele și stăteau nopți întregi, visând în lună, proptiți pe toroipanul de păstor...

Inima îți bate mai tare, când auzi că nu ai tăi sunt învinșii...

Regimentul 50... Patru tranșee betonate..
Românii...

Pădurile.

Pădurile.

Ah, de câte ori oftarăm plimbându-ne cu iubita pe cărările ei. În pârâiașul de munte să scâlde infinitivul, în zîzăitul de frunze să mișcă parcă taina. În plânsul ramurilor de fagi, plângeă trecutul întreg, și luna poleind argintul ei pe fața palidă a femeii, într'o privire a ei citeai rostul vieții. O, pădurile cu lacurile tăcute, cu văzduhul cu flori fantastice roșii, în care roșeața eră mai roșie decât buzele îndrăgostitei fete — ah, pădurea cu colibele bătrâne, din care în nopți de Septembrie să auzia fluerul de păstor.

Ah, pădurile, pădurile, cu cerbii blânzi, speriați de viață, cu freamătul foilor și cu plânsul curat al izvoarelor.

Ah, pădurile.

*

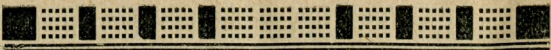
Pădurile sunt jertfele războiului — fagii, oamenii tăcuți, au căzut supt lovituri de săcuri. Brazii, care înălțau cununa lor verde în tăcere — cad morți, ca buchetele peirei la pământ, isvoarele cântă altfel ca odinioară și sfânta tăcere bisericească, pe care am furat-o și am închis-o în suflet, s'a spart ca un borcan, de bubuitul tunului

În fapt de seară, soldați răniți fug printre copaci și-și caută trecuta sănătate în liniștea de mormânt — zăpada este vopșită cu pete de sânge, urme, urme, tot urme de luptă — tot sânge, tot sânge, — pădurile au murit și patriarhala lor poezie, cerbit sunt surghiuniți din ele — pădurile suni moarte.

*

Câte păduri, în care n'a intrat încă păcatul, ca într'un sân de fată dorul — zac violate, virginitatea lor jertfită pe altarul lui Marte. Cine va readuce apele curate curse cu sânge, molipsite de ranele morților — cine va readuce fagii căzuți, ca oștașii trecutului ?

In Carpați, pe a căror coaste n'a urcat
nici odată suflarea omenească — pădurile
sunt arse și pe cărările ninse fuge hohotind
moartea, pădurile străbune, pe care le-a
botezat cu roua eternei poezii vremea, as-
cund în sânul lor sâmburele focului: pădurile
nu mai sunt păduri, pădurile sunt moarte...

La cârciuma lui Moș-Petru.

Pe vremea asta când înfloresc merii și ceriul se scaldă în lac, mă duceam la cârciuma lui Moș-Petru și mă așezam tăcut la o masă. Și lăutele sunau și jucă fecior și flăcău, prinzându-se de mână, și în ochii lor se micșoră ceriul și în fața lor înfloriă primăvara. O, Dumineci liniștite, o, cântece de lăută, o, fete și flăcăi, unde sunteți?

Și Moș-Petru mă așteaptă în poarta cârciumei și mă așez la o masă. În loc de lăutari în ungher cântă greerii și în loc de fată joacă pe două labe un cățel, și Moș-Petru îmi pune vin amar pe masă și mi-l îndulcește cu zimbetul:

— S'au dus! S'au dus! Și hori, și lăutari, și fete și flăcăi! Am rămas singuri, singuri.

Și Moș-Petru se așează lângă mine. Și numai acum văd cât de bătrână-i fața lui: în fața lui a 'mbătrânit vieața și

în pletele lui albi noaptea durerilor tăcute... În ochii lui lacrămile strălucesc curate și glasul lui e înmuiat de plâns :

— S'au dus. Cu toții s'au dus...

— Și spune moș Petre, nu mai rătăcesc oameni în cârciuma ta? Nu vin musafiri veseli, lovind cu pumnul masa ca să le aduci vin?

— Nu vine nimeni, ziua și noaptea, nu vine nimeni. Și înzadar stau în poartă, nu mai vine nimeni... Înainte de câteva zile, am stat lângă dughiană și inima a nceput să-mi bată repede... Auziam fluierând un om. Și fluieratul lui ștregăresc sună a chief: o, întră și cere vin! Mi-am gândit. Și când l-am văzut, inima mi-s'a făcut par'că de ghiață: eră un cioclu bătrân și venia din cimitir. Și voios, căci munca lui este cu deasă răsplată — îmi ceru o ocauă de vin. Și a băut până dimineață. Și de atunci, în fiecare seară se adună în cârciuma mea cioclii și cântă și beau și chiefuiesc. Și munca lor e cu deasă răsplată și flueră plugarii morții — o, cum aș

vrea să fie flăcăii bătăuși, să-i apuce de ceafă și să-i sboare afară! O, cum aș vrea, în loc de cântecul lor de mormânt, să sune iar doina proaspătă și să văd cuțite în loc sape în unghere aruncate.

Moș-Petru contenește.

În vale a pornit tăcerea și samănă sămânța mărunță a păcii. Fereștile cârciumei sunt văpsite de sângele soarelui, și-și leagănă merii ramurile înflorite. Toaca a nceput să sune și găgăesc găștile în râu, roțile morii fredonă plânsul apelor moșnege.

Moș-Petru începe să tremure și-mi strânge mâna :

— Iată-i, vin cioclii la chief!

Și întră cioclii la cârciumă și se așează la masă. Sapele lor, lutoase, aburesc de îngropare...

Și Moș-Petre aduce cupele pline de vin. Și închină groparii.

Și mă strecor din cârciumă, în amurgul oboșit.

— Unde sunteți flăcăi și fete, veți mai veni?

Consiliu Județean
Biblioteca Județeană
"Octavian Goga"

— 80 —

ACADEMIA
FILIALA C. I. U.
BIBLIOTECA
Nr. 1926 6